

ary practices, and, however compelling such a discussion is, it would have been a service to the reader if greater weight had been placed on highlighting the strengths and weaknesses of the discussion, and how the various texts come together to form a distinct and developing satirical tradition.

That said, it must not be forgotten that Kakko has written a good and enjoyable thesis, relevant for anyone with an interest in the development of authorship, rhetorical literary practices and satire in the early modern period.

Adam Borch

Jani Marjanen, *Den ekonomiska patriotismens uppgång och fall: finska hushållningssällskapet i europeisk, svensk och finsk kontext 1720–1840* (Helsingfors: Helsingfors universitet, 2013). 304 s.

Jani Marjanen har oförfärat tagit sig an ett vittomfattande ämne. Det inkluderar en kartläggning av ekonomiska och patriotiska sällskap på europeisk nivå – deras uppgång och fall. Den här formen av reglerad sällskaplighet är framför allt ett 1700-talsfenomen. Men det hade sin upprinnelse något tidigare och avklingade senare. Antalet sällskap är nästan omöjligt att exakt bestämma. Författaren anför en forskningsöversikt som hittat över 230 patriotiska sällskap i Europa, och en annan som uppdagat drygt 560 ekonomiska sällskap, och kalkylerar själv att även den senare siffran förblir en underskattning av det verkliga antalet.

Marjanens studie avhandlar exakt det som bokens titel uppger. Förankringen av Finska hushållningssällskapet i en allmän europeisk händelsekedja framstår som lika viktig som undersökningen av sällskapets egen organisation och förvandlingar. Finska hushållningssällskapet grundades i Åbo 1797, inte långt efter den franska revolutionen och under en

svensk statsmakt som vid denna tid i allmänhet inte såg välvilligt på medborgarinitiativ.

Författaren gestaltar sin undersökning ur ett så kallat begreppshistoriskt perspektiv, där sällskapens retorik, självförståelse och namnformernas metamorfoser får en avgörande betydelse – detta i medveten metodisk opposition mot en historieforskning som tolkar historiska skeenden genom att anpassa dem till en senare förståelse av ett händelseförlopp, och då inte sällan genom att inordna skeendena i en nationell konception av nationens födelse och framväxt. I sina resonemang värjer sig författaren exemplariskt mot anakronismer och teleologiska felsslut. Marjanen är alltså metodiskt medveten – inte bara i inledande metoddiskussion utan genom hela avhandlingen.

Avhandlingen faller tydligt i två delar, för det första en allmäneuropeisk bakgrundsutredning, mycket lång och koncentrerad på det begreppsliga, de olika sällskapens namnskick och ofta brukade honnörsord, och därefter en andra del som följer Finska hushållningssällskapets olika faser, där begreppen fortfarande är viktiga men där också många andra rön och iakttagelser tillåts spela med. För det begreppshistoriska har författaren låtit sig inspireras av historieforskningens så kallade *linguistic turn* på 1960-talet och av historiker som Quentin Skinner. Vad beträffar en teoretisk diskussion av associationsväsendet och dess förvandlingar i Finland anknyter författaren ofta till Henrik Stenius. Vad gäller kännedomen om Finska hushållningssällskapet på dokumentnivå har författaren haft stor nytta av en räckta publikationer som genom åren utgivits av Lars Ziliacus framom andra.

Inte minst intressant är Marjanens behandling av begreppet "patriotism", i synnerhet mot bakgrunden av hur begreppet har korrumperats eller getts annan innebörd efter 1800-talsnationalismens genombrott (detta särskilt på anglosaxiskt håll, där skillnaden mellan "patriotism" och "nationalism" mer eller mindre har utplånats). Denna diskussion

av patriotismbegreppets skiftande betydelser hör till kärnan i avhandlingen. En patriotisk persons verksamhet var inte egennyttig, utan gagnade det allmänna: "Kärleken till landet (*love of country*) stod i kontrast till sökande efter privat nytta och betecknade en hängivenhet för det allmänna" (s. 52). I skatteparadisens nutid verkar en dylik patriotism hålla på att slutligen ge upp andan.

En patriotism med ekonomiska förtecken, en vilja att tjäna det allmänna, var ett ideal som på 1700-talet föregrep den patriotism med språkliga förtecken som gjorde sig gällande på 1800-talet. Idealen kunde fortfarande förekomma sida vid sida. Men i det stora hela förlorade den ekonomiska patriotismen sin dominans. Hur detta gick till i Finland utreder Marjanen fas för fas.

För övrigt förefaller avhandlingen ha en viss anglosaxisk *bias*. Författaren utgår mestadels från att engelska, irländska och skotska företeelser är naturliga förebilder i de flesta sammanhang – och får någon gång stanna upp och resonera med sig själv när han tvingas konstatera att så inte alltid var fallet. Detta sagt, så skall det framhållas som en stor förtjänst att många mindre områden även har inkluderats. Observationerna i avhandlingen sträcker sig i vissa sammanhang över vida fält, till exempel Baskien, Schweiz, Litauen och Norge. Även Ryssland finns med.

Men helt klart hade irländska och skotska initiativ betydelse för fenomenets första utbredning. Här undrar man över bakgrunden till denna i brittiska sammanhang perifera iver, finns det ett sammanhang med de protestantiska armeernas framfart i 1600-talets Irland? Och är nedsläendet av Jakobiternas försök till resning i det tidiga 1700-talets Skottland av betydelse i sammanhanget? Vidare kan man fortsätta att undra över hushållningssällskapens funktion som moderniseringsinstrument under tidigmodern tid.

Att de ekonomiskt-patriotiska sällskapen kan uppfattas som "skolor för konstitutionellt

styrande" – såsom författaren själv framhåller att Margaret C. Jacobs karakteriserat frimurarlogerna – kan tyckas vara ett slags grundpoäng med dessa typer av sällskap – och även för ett sentida intresse för deras verksamhet. Sällskapen utvecklade självmant noga reglerade former för förhandlingar, styrelse, hierarkier och valprocedurer. Till sällskapens agerande och självförståelse sluter sig också frågor om offentlighet versus hemlighet, om sällskapens ibruktagna ritualer, om de pris och utmärkelser som delades ut, och om själva retoriken som kom till användning vid olika tillfällen. Allt detta nämns i olika sammanhang. Avhandlingen bjuder ändå på något mindre uppföljning av detta på den teoretiska nivån än vad man kanske vågat hoppas på. Däremot mera på den praktiska nivån: för i synnerhet Finska hushållningssällskapet fick för en kort tid efter att Finland 1809 hade integrerats under den ryska kejsarkronan i vissa frågor något av en "statsbärande" roll.

Mera sällan har historiker satt ordentligt fokus på Finlands 1810-tal – landets första tid under rysk överhöghet då Åbo ännu var huvudstad – och uppmärksammat hur pass decenniet skilde sig från det efterföljande 1820-talet. Skillnaderna blir här tydliga, i Marjanens avhandling och i Ljustet av Finska hushållningssällskapets roll och betydelse. Mycket syntes möjligt, och möjligt att utveckla i det nya storfurstendömet under dessa tidiga år. Det var möjligt för sällskapet att ta ut svängarna på politiska och ekonomiska fält på ett helt annat sätt än vad senare skulle bli fallet.

Viktigt och högst intressant är att författaren också fokuserar på Finska hushållningssällskapets nedgång och "fall". Inte sällan beskrivs i historisk litteratur uppblussande iver och nya initiativ, mera sällan sätts fingret på hur ett fenomen börjar klinga av – eller tog sig andra former. En frivillig organisation som drev ekonomisk politik och vände sig till allmänheten satt uppenbarligen mindre bra i ett byråkratiskt 1800-tals-Finland. Intressant är

Marjanens framställning av hur ett litterärt sällskap med en språklig reformagenda, Finska litteraturskapet, på 1830-talet efterträder hushållningssällskapet som det mest betydande vad beträffar prestigefull medlemsrekrytering och synlighet. Författaren bortser alltså här från sällskapets helt olika inriktning. Detta i motsats till tidigare forskning där sällskapen med sin historia behandlas av olika discipliner och där de inte ställts i sammanhang med varandra. Marjanen ger sig å sin sida anledning att undersöka varför prestigefulla sällskaps inriktning förändrades.

Marjanen presenterar flera tecken på att Finska hushållningssällskapets verksamhet blev allt mera marginaliserad – inte så mycket genast efter fredsslutet 1809, men i allt högre grad från och med 1820-talet. Det här tog sig uttryck i att hushållningssällskapet inte längre skulle initiera några spörsmål om uttolkningar av det allmänna bästa, låta olämpliga medlemmar och projektmakare framträda, eller trycka på det patriotiska, utan hellre och uteslutande skulle ägna sig åt lantbruk och potatisarnas utveckling. Marjanen menar att hushållningssällskapet började undvika det "offensiva". Han antyder att detta är en anpassning, men exakt till vad, till vilka uttalade, eller antydda, krav från myndigheter eller kanske från högsta styrelsen, avancerar aldrig riktigt till en utredning. Här hade det, med författarens breda grepp om ämnet och organisationsaktiviteten i Finland, varit högst intressant att få en redogörelse för hur medborgaraktivitet stryps och en mer byråkratisk ordning etablerar sig.

För övrigt företräder Marjanen i tolkningen av sitt stora material en påfallande harmoniserande syn. Där en del tidigare historiker spårat konflikter mellan medborgerliga initiativ och statsapparat, mellan regioner, eller mellan centrum och periferi, tenderar Marjanen som regel att se samförstånd och samverkan. Med det grepp om sitt ämne som Marjanen företräder blir den politiska bakgrunden inte alla gånger tydlig i framställningen – till exem-

pel rådande omständigheter då Finska hushållningssällskapet grundades, ett 1790-tal med tilltagande censur och misstänksamhet mot många former av medborgerlig verksamhet.

Bokens värde hade förmodligen förhöjts ytterligare om Marjanen vågat sig på överväganden om hur välsignande respektive kvävande det var att få ett sällskap, som var utgången ur ett medborgerligt initiativ, upphöjt till kungligt eller kejsarligt. Hos Marjanen heter för det mesta att sällskapen uppnådde, fick åtnjuta, en sådan upphöjelse (såsom det naturligtvis hette i sällskapets retorik), aldrig att de måste foga sig i sådan kontroll för att ha existensberättigande. Därtill hade det varit fint med ett resonemang om hur nära ledaren av sällskapet stod eller borde stå statsledningen, om det över huvud taget fanns rum för sällskap där organisationens ledare inte gjorde det. Just i en sådan här utmärkt bred översikt kunde dylika resonemang ha varit genomförbara.

När författaren räknar upp olika samhällsgrupper som visade intresse för jordbruksfrågor och olika förbättringsinitiativ fogar han till sin utpräknade kungar och kejsaren (s. 42), som anslöt sig på eget vis genom att göra sällskapen kungliga eller kejsarliga. Också här kunde det ha varit på plats att reflektera över varför det var viktigt för högsta centralmakten att ställa sig i spetsen för organisationer som samlade så många deltagare, och representanter för samhällseliten, inom olika verksamheter, betydande segment av samhället som organiserade sig för att tillsammans utforma och driva en reformagenda? Kanske fanns någon annan bevekelsegrund än en kunglig respektive kejsarlig fäbless för jordbruk och lantmannanäring (även om Gustav III och Marie Antoinette säkert var intresserade)?

Avhandlingen imponerar inte desto mindre i sin bredd eller sin så gott som allt omfattande ambition. Som framgått väcker Marjanens breda översikt flera intressanta frågeställningar till liv. Med sitt slående nya perspektiv på fenomenen öppnar han upp vida fält för

ny forskning. Mycket som i finländsk historieforskning gått i gamla spår och tryggt sig till en nationell konception kunde öppnas och belysas från nya håll med hjälp av en sådan inspiration som Marjanen så väl lyckas förmedla. Och författaren företräder, som framgått, en horisont som vida övergår det specifikt finländska varför det finns goda skäl att tro att hans forskning skall tas emot med intresse även på annat håll.

Henrik Knif

Kjartan Koch Mikalsen, *Justice among States: Four Essays* (Trondheim: Norwegian University of Science and Technology, 2012). 137 pp.

This stimulating dissertation is divided into four chapters or 'articles'. The first one, 'In Defense of Kant's League of States' (pp. 27–51), claims that Kant's mature position, which rejects the idea of a state of states with coercive powers (or a world republic), is well-founded. Over the last twenty years, many critics such as Otfried Höffe have claimed that the weaker league of states is at odds with Kant's overall legal theory, especially the link between the concept of right and legal coercion. Mikalsen rejects this 'standard criticism'. He is also not convinced by what he calls the 'stage model interpretation', which holds that the league is just a temporary solution, the first step towards a state of states. Mikalsen's key argument is the following: he holds that the so-called domestic analogy should not be misconstrued as a full parallel. The similarities between the state of nature among individuals and the state of nature among states only amount to an analogy. The claim of critics that there is an assurance problem on the international level – even with a league, there is no guarantee that others will respect our rightful possession – is mistaken (cf. p. 46). An inter-

national public authority with judicial powers is sufficient to overcome the indeterminacy problem, which is the problem how to specify abstract principles in particular cases.

The second chapter, 'Carl Schmitt and the Prohibition against Aggressive War' (pp. 53–78), reconstructs Schmitt's defense of sixteenth–nineteenth-century international legal theory's concept of bracketing [*Hegung*] of war, his argument against twentieth-century attempts to outlaw aggressive war, and his critique of liberal individualism, according to Mikalsen the real target of his polemics. In *Der Nomos der Erde* (1950), Carl Schmitt claimed that by the eighteenth century, international legal theory had moved beyond the traditional, medieval focus on just war. The question of the justice of the cause was neglected, and war was seen as a political conflict among sovereign states which did not see each other as criminals but as '*justi hostes*', as potential enemies who (theoretically) shared equal rights. According to Schmitt, Balthasar de Ayala had made a promising start in 1582, using the term '*iustum*' in the sense of 'lawful' or 'legal', pointing out that only the sovereign had the right to wage war. '*Guerre en forme*' or 'regular war' (Vattel), which had to fulfil certain formal criteria such as declaration of war or proper conduct, triumphed over just-war-doctrine. Mikalsen retells Schmitt's story, but he fails to outline its obvious flaws (see pp. 55–63 and below). What Mikalsen finds deficient is something different, namely Schmitt's implicit reliance on anthropological pessimism, which Mikalsen considers a mere profession of faith (pp. 54, 71–72, 74–75).

The third chapter offers 'A Cosmopolitan Defense of State Sovereignty' (pp. 79–101). Mikalsen criticizes a group of contemporary cosmopolitans that he calls 'anti-statist cosmopolitans', for instance Brian Barry, Charles Beitz or Fernando Tesón. They have tended to overemphasize normative individualism, ascribed only derivative significance to state sov-